

Bevezetés

Kedves Testvérek!

Sok testvér észrevételezte, hogy bár ismét Kerak-os szerzők által összeállított tanulmányokat kapunk, mégis nehéz tanulni és tanítani a szombatiskolai leckéket, mert gyakran túl sok az ige amelyeket lehetetlen átgondolni és megbeszélni az alapos megértés szintjéig, továbbá hiányoznak a konkrét írásmagyarázati megjegyzések. Sokszor hosszúak az E. G. White idézetek is, ezért nehezebb kivenni belőlük a közvetlenül igékhez kapcsolódó gondolatokat. Mindezek következtében könnyen szétfolyó lesz a tanulmány átvétele, a tényleges témától elkalandozó elbeszélgetéssé válik, a szombatiskola valódi funkciója, az eddigi ismereteinket bővítő igetanulmányozás és a mélyebb igeértés helyett.

Ezért segédanyag készült az egyes tanulmányokhoz, amely

- a kérdéseket változatlanul hagyja,
- kiválasztja és kiírja a legfontosabb igéket, amelyekre a figyelmet összpontosítani ajánlott,
- ahol szükséges konkrét írásmagyarázati megjegyzéseket fűz az igékhez,
- a megjegyzésekhez nincs kommentár, ki-ki válassza ki belőle magának azt, amit a legfontosabbnak tart,
- néha egy-egy plusz igét jelöl meg, amely segít abban, hogy az adott kérdésre pontos választ találjunk.

Ezeket a segédanyagokat nyomtatva, fénymásolva nem állítjuk elő, de kérjük, hogy aki e-mailben megkapta, igyekezzék más testvérekhez is eljuttatni (akik erre igényt tartanak), nyomtatva avagy fénymásolással sokszorosítva. Akiknek nincs e-mail címük, és mások által sem igen tudnak hozzájutni, azoknak másolunk, postázunk néhány példányt.

Testvéri üdvözléssel: Vankó Zsuzsa

I. Törvények Krisztus napjaiban

1. Milyen törvények léteztek egymás mellett Jézus Krisztus betlehemi születésekor?

Lk 1,5-6 *Heródesnek, a Júdea királyának idejében volt egy Zakariás nevű pap az Abia rendjéből, az ő felesége pedig az Áron leányai közül való volt, a neve Erzsébet. Mind a ketten igazak voltak Isten előtt, akik az Úr minden parancsolatában és rendelésében feddhetetlenül jártak.*

Ap csel 5,27-29 *Előhozván pedig őket, állították a tanács elé. Megkérdezte őket a főpap, mondván: Nem megparancsoltuk-e néktek parancsolattal, hogy ne tanítsatok ebben a névben? Íme betöltöttétek Jeruzsálemet tudományotokkal, és mireánk akarjátok hárántani annak az embernek a vérét. Felelvén pedig Péter és az apostolok, mondták: Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek.*

Azokat a törvényeket, amelyek Jézus korában az ószövetségi hívőket kötelezték, három fő csoportra lehet osztani:

- a) Isten által adott törvények. Ezen belül voltak az erkölcsi törvények, az áldozati rendszerrel kapcsolatos törvények¹, a polgári és az egészségügyi törvények.
- b) Az ember alkotta vallási törvények vagy rabbinikus (rabbik által alkotott) törvények, amelyek több száz szabály által részletesen körülírták, meghatározták, hogy mimódon kell megtartani Isten törvényét.
- c) Az állami törvények, a római állam törvényei.

Az igékre vonatkozó kérdések:

- Elmondható-e rólunk is az, amit Zakariásra és Erzsébetre vonatkozóan Isten Igéje megállapít? Miért példakép ez a hívő házaspár számunkra is? Melyik a két kulcsszó a 6. versben? Elegendő-e az Isten törvényei iránti részleges engedelmesség? (Vö: Jak 2, 10-12)
- Mi a helyes magatartás akkor, ha vallási vezetők rendelkezései, utasításai ütköznek Isten Igéjével? Mire tanít az apostolok példája? Miért hivatkozik E. G. White gyakran a Ap csel 5,29-re úgy, mint a lelkiismereti szabadság alaptörvényére? Mihez van kötve egyedül és mindenkinek felett a hívő ember lelkiismerete?

„[A kereszténynek] megadatik az, amit a világ legnagyobb bölcsei a maguk dolgaiban hiába keresnek: a lélek teljes szabadsága, hogy Istenen kívül semminek alávetve és semmihez kötve ne legyenek, akaratuk ellenére semmit megtenniük ne kelljen...

Az igaz keresztények mindegyike teljességgel Istennek szentelte magát... Istenen kívül senkit maga fölött állónak el nem ismert. Ezért nem hallgattak a világ parancsaira, elutasították a világ csábításait, nevettek a fenyegetéseken,... mert benső javaikban bizonyosak voltak. Ez az oka, hogy a különben nyájas, barátságos, odaadó, szolgálatkész keresztény nem enged a privilégiumából. Ezért nem fűzi sem baráthoz, sem ellenséghez, sem úrhoz, sem királyhoz, sem asszonyhoz, sem gyermekhez, sőt önmagához sem olyan kötelék, amely miatt feltett szándékától, azaz az istenfélő élettől egy kicsit is el kellene térnie... Bármit tesz

¹ Ezeket ceremóniális vagy szertartási törvénynek is szokták nevezni. Nem igazán szerencsés elnevezések ezek, mert nem üres ceremóniák vagy mesterkélt szertartások voltak az elrendelt áldozati szertartások, mint ezek az elnevezések esetleg sugallhatják. A megváltás csodálatos titkáról tanító, mély értelmű jelképrendszert alkottak az áldozati rendtartások, a bűn által besötétített elmét megvilágosító jelképes cselekedeteket rendeltek el.

vagy mond a világ, bármivel fenyegetőzik, bármit ígér, parancsol, kér, tanácsol, őt semmi meg nem ingathatja.

A világ, mint ahogy mindenütt, visszás, és az igazság helyett árnyék után kapdos, úgy itt is: a szabadságot abban látja, hogy aki szabad, senkinek ne legyen semmiben szolgálatára, akár restség, akár gőg, akár gonoszság okából viselkedvén így. Ámde a keresztény egészen másképpen cselekszik, csupán a szívét keríti körül jól, hogy szabadságában megóvassék Isten számára, minden egyebet átenged felebarátja szükségletére. Láttam és tapasztaltam, nincs a világon szolgálatra készebb ember annál, aki magát Istennek szentelte... Ha az igaz keresztény látja, hogy felebarátjának valamiben hasznára lehet, nem habozik, nem késlekedik, nem kíméli magát, nem emlegeti érdemeit, nem zúgolódik, nem ernyed el, akár hála, akár hálátlanság a bére, nyugodtan, derűsen szolgál tovább.

Isten fiainak boldog szolgálata! Elképzelni sem lehet annál nagyobb szabadságot, mint hogy az ember Isten igáját veszi magára, hogy minden egyéb köteléktől megszabaduljon. Ő, világ adta boldogtalan szabadság! Nem lehet annál nagyobb rabszolgaság, mint hogy az ember Istennel nem törődve nyomorult módon más egyebektől engedi magát leigázni, azaz behódol olyan teremtet dolgoknak, amelyeken uralkodnia kellene, s dacol Istennel, akinek engedelmisséggel tartozik. Ő, halandók, értsük meg, hogy csak egy, egyetlenegy lény van felettünk, a mi teremtető Urunk és majdan bíránk: egyedül neki van hatalma nekünk parancsolni, de nem úgy parancsol, mint rabszolgáknak, hanem gyermekeiként szólít engedelmisségre, azt akarván, hogy engedelmeskedve is szabadok és kötetlenek legyünk.” (A világ útvesztője és a szív paradicsoma, 1663; Madách Kiadó, 1977, 184–186. o.)

2. Milyen világi törvények voltak érvényben Izráelben az I. században? Hogyan viszonyultak ezekhez Isten gyermekei? Milyen következményekkel jár a földi törvények iránti engedelmisség?

Rm 13,1/a, 5, 7, Minden lélek engedelmeskedjék a felső hatalmasságoknak... Annakokáért szükség engedelmeskedni, nem csak a haragért, hanem a lelkiismeretért is. ... Adjátok meg azért mindenkinek, amivel tartoztok: akinek az adóval, az adót, a kinek a vámmal, a vámot, akinek a félelemmel, a félelmet, akinek a tisztességgel, a tisztességet.

Mk 12, 14-17 Azok pedig odamenvén, mondták néki: Mester, tudjuk hogy igaz vagy és nem gondolsz senkivel, mert nem tekintesz emberek személyére, hanem igazság szerint tanítod az Istennek útját. Szabad-e a császárnak adót fizetni vagy nem? Fizessünk-e vagy ne fizessünk? Ő pedig ismervén az ő képmutatásukat, mondta nékik: Mit kísértetek engem? Hozzatok nekem egy pénzt, hogy lássam. Azok pedig hoztak, és mondta nékik: Kié ez a kép és a felírás? Azok pedig mondták néki: A császáré. Felelvén Jézus, mondta nékik: Adjátok meg ami a császáré, a császárnak, és ami az Istené, az Istennek.

Az ígérekre vonatkozó kérdések:

- Miért kerüli a hívő ember minden dologban azt, hogy összeütközésbe kerüljön az állam törvényeivel egészen addig a határvonalig, amikor ezek már ellentétbe kerülnének Isten törvényével? Mivel tartozik a hívő ember a világi felsőbbségnek?
- Miképpen foglaltatik benne Mk 12,17-ben az állam és egyház szétválasztásának elve, valamint a lelkiismereti szabadság elve is?

3. Milyen további emberi törvények nehezítették a zsidóság mindennapjait Jézus idejében? Hogyan viszonyult ezekhez a Megváltó? Hogyan és miben kísérthet bennünket az ehhez hasonló gondolkodás?

Mt 15,1–9 Akkor írástudók és farizeusok jöttek Jézushoz, Jeruzsálemből, mondván: Miért hágják át a te tanítványaid a vének rendelkezéseit? Mert nem mossák meg a kezüket, mikor enni akarnak? Ő pedig felelvén mondta nékik: Ti meg miért hájátok át Isten parancsolatát a ti rendelkezseitek által? Mert Isten parancsolta ezt: Tiszteld atyádat és anyádat, és: Aki atyját vagy anyját szidalmazza, halállal lakoljon. Ti pedig ezt mondjátok: Aki atyjának vagy anyjának ezt mondja: Templomi ajándék az, amivel megsegíthetek, az olyan akár ne is tisztelje az ő atyját vagy anyját. Erőtelenné tettétek az Isten parancsolatát a ti rendelkezseitek által.

Képmutatók, igazán prófétált felőletek Ésaiás, mondván: Ez a nép szájával közelget hozzám és ajkával tisztel engem,; szíve pedig távol van tőlem. Pedig hiába tisztelnek engem, ha oly tudományokat tanítanak, amelyek emberek parancsolatai.

Lk 11,46 és 52 *Ő pedig mondta: Jaj néktek is törvénytudók, mert elhordozhatatlan terhekkel terhelitek meg az embereket, de ti magatok egy ujjatokkal sem illettitek azokat a terheket!... Jaj néktek törvénytudók, mert elvettétek a tudománynak kulcsát, ti magatok nem mentetek be, és akik be akartak menni, azokat meggátoltátok!*

Írásmagyarázati megjegyzések Mt 15,1–9 –hez:

„A legbuzgóbban erőltetett rendeletek közül az egyik a rituális tisztálkodásra vonatkozott. Az evés előtt végrehajtandó formások semmibevétele förtelmes bűnnek minősült. ... A tisztálkodással kapcsolatban számtalan szabály létezett. Egy élet sem lett volna elég valamennyi megtanulásához. Akik megpróbálták megtartani a rabbinikus követelményeket, azok élete egyetlen hosszú harc volt a rituális tisztátalanság ellen, mosakodások és tisztálkodások véget nem érő sora... [A rabbik] azt tanították a népnek, hogy vagyonuk odaszentelése a templomnak még szüleik támogatásánál is szentebb kötelesség... A kötelességeit elhanyagoló gyerekek csak ki kellett jelentenie vagyonáról „korbán”, ezzel Istennek szentelve azt, s egész életében megtarthatta saját használatára, halála után pedig templomi szolgálatra használták fel.” (E.G. White JÉ, 395-397.o.)

„A Jeruzsálemből jött írástudók farizeusokkal együtt (v. ö. Márk 7,1) felelősségre vonják Jézust, hogy miért szegik meg tanítványai a »vének hagyományát«. A kifejezés a törvény értelmezését és továbbfejlesztését jelöli meg, melyet a rabbinátus, mint a »vének«-nek, azaz a már elhunyt írástudóknak az örökségét, hagyományos tanítását őrzött és állandóan gyarapított iskoláiban. Ezt a hagyományt, melyet egyenesen a törvény fölé helyeztek, szegik meg a tanítványok, mikor étkezésnél nem mosnak kezet. A kézmosás étkezés előtt és után a zsidóságnál nem volt egészségügyi parancsolat, hanem vallásos, pontosabban a rituális tisztaság szempontjából előírt követelmény. Alapját talán az a megfontolás tette, hogy minden étkezést hálaadó ima előz meg s hogy Istenhez csak tiszta kezeket szabad felemelni. Egyébként a rabbinátus aprólékos kicsinyességgel előírta, hogy a kézmosást milyen körülmények közt, mennyi és milyen vízben kell elvégezni, stb.

Jézus visszafordítja a vádat: a farizeusok szegik meg a törvényt emberi rendelésből származó hagyományaik kedvéért. A Sinai hegyen adott törvény megszegése az igazi bűn s ezt csak súlyosbítja az a körülmény, hogy a törvényt a vének hagyományai kedvéért szegik meg, hogy így az utóbbiakat a törvény fölé emelik. Jézus viszonyvadját az 5. parancsolat kapcsán szemlélteti. A rabbinátus hatálytalanítja ezt az isteni parancsolatot, amikor lehetővé teszi, hogy a fiú elvonja atyjától vagy anyjától azt, ami szüleit jog szerint megilleti.” (Karner Károly: Máté Evangéliuma, Sopron, 1935, A „Keresztény igazság” kiadása; 105-106. o.)

4. Mi volt a jelentőségük a mózesi polgári törvényeknek? Meddig tervezte Isten ezek érvényben maradását?

2Móz 30, 11-16 *Azután szólt az Úr Mózesnek, mondván: Mikor Izráel fiait fejenként számba veszed, adj meg kiki életének váltságát az Úrnak az ő megszámláltatásakor, hogy csapás ne legyen rajtok az ő megszámláltatásuk miatt. Ezt adj mindaz, aki átesik a számláláson: fél siklust a szent siklus szerint (egy siklus húsz gera); a siklusnak fele áldozatot az Úrnak. Mindaz, aki átesik a számláláson, húsz esztendőstől fogva felfelé, adj meg az áldozatot az Úrnak. A gazdag ne adjon többet, és a szegény ne adjon kevesebbet fél siklusnál, amikor megadják az áldozatot az Úrnak engesztelésül a ti lelketekért. Szedd be az engesztelési pénzt az Izráel fiaitól, és add azt a gyülekezet sátorának szolgálatára, hogy az Izráel fiainak emlékezetéül legyen az az Úr előtt, engesztelésül a ti lelketekért.*

Mt 17,24–27 *Mikor pedig eljutottak Kapernaumba, a két drakma-szedők Péterhez mentek és mondták neki: A ti mesteretek nem fizeti-e a két drakmát? Mondta: Igen. Mikor bement a házba, megelőzte őt Jézus, mondván: Mit gondolsz Simon? A föld királyai kiktől szednek vámot vagy adót? A fiaiktól-e, vagy az*

idegenektől? Mondta néki Péter: Az idegenektől. Mondta néki Jézus: Tehát a fiak szabadok. De hogy őket meg ne botránkoztatassuk, menj a tengerre, vesd be a horgot, és vond ki az első halat, amely rá akad. Felnyitván a száját, egy státert találsz benne, azt kivévén, add oda nekik én érettem és te éretted.

Írásmagyarázati megjegyzések 2Móz 30, 11-16 –hoz:

„Minden esetben, amikor megszámlálják a harc képes fér–fiakat, a felnőtt izraelita férfiaknak egy fél sekelt kell fizetniök. [A megszámlálás itt katonai sorozást jelent.]

– „*váltságát*”

Héberül: kófer. Ez a váltságdíjra vonatkozó terminus technicus (szakkifejezés) háromszor fordul elő a Tórában és mindig olyan pénzre vonatkozik, amelyet az az ember fizet, aki életet oltott ki, mégpedig olyan körülmények között, hogy nem nevezhető gyilkosnak. Így pl. olyan ökörnek a tulajdonosát, akit már előzőleg figyelmeztettek, hogy az ökre öklelős és nem vigyázott rá, annak az embernek halálbüntetés járna, de mivel cselekedete nem volt szándékos, váltságdíjat (kófer) fizethet. A szándékos gyilkostól azonban nem lehet ilyen váltságdíjat elfogadni. Ez az elgondolás az alapja fejezetünk félsekel törvényének. Az a katona, aki harcra készül, természetesen nem tekinthető szándékos gyilkosnak, de mivel kész emberéletet kioltani, meg kell fizetnie „lelkének váltságát”. A katonával meg kell értetni, hogy bármely magasztosak is azok a célok, amelyekért harcra vonul, a háború mégis súlyos erkölcsi hátrányokat idéz elő. Ezért a váltságok már rögtön a sorozásnál meg kell fizetni, jóval a valóságos háború megkezdése előtt.

– „*Engesztelésre lelketekért*”

Ugyanez a kifejezés áll a midiániták elleni háború után IV. Mózes 31, 50-ben. A midiániták teljes veresége után a győztes harcosok a szentélybe jöttek és áldozatul hoztak drágaköveket és más értékes zsákmányt, hogy engesztelést szerezzenek lelkükért az Örökkévaló előtt. Más népek győzelmi dalokat énekelnek, ha győzelmet aratnak ellenségeik felett, hát miért hoznak ezek a harcosok engesztelési áldozatokat?... Ez új bizonyítéka annak, hogy mennyire ellenszenves a Tóra szellemének az emberi vér kiontása. ... [Isten más alkalommal, más módon is kifejezte, hogy a háború, a vérontás idegen számára, noha a bűn világában ez kiiktathatatlan, elkerülhetetlen volt például a honvédelem: I Krón. 29,2-3]

A Palesztinán kívül élő zsidók az egész ókoron át éppoly buzgón fizették ezt a templomi adót, mint Júdea lakói. A zsidógyűlölők azzal vádolták, hogy „túláságosan sok pénzt küldenek ki az országból”. Egyik római provincia helytartóját, aki ezeket az adományokat lefoglalta, Cicero vette védelmébe zsidó–ellenes beszédében. A második templom pusztulása után kényszerítették a zsidókat, hogy azt az adót tovább is fizessék a római Jupiter-templom javára. Midőn ez a jogtalan adó egyes alkalmakkor megszűnt vagy elengedtetett, a diaszpóra zsidói ezt az összeget arra használták fel, hogy a palesztinai teológiai főiskolákat támogassák. Mind a mai napig él a félsekelek emléke. A zsidó nemzeti mozgalom feltámadásával újjáéledt a sekel–fizetés szokása. Ezekből a sekel–jövedelmekből tartják fenn a cionista világmozgalmat és szerveit.” (Dr. J.H.Hertz: Mózes öt könyve és a haftárak, Budapest, 1984, V. köt. 356-359. o.)

„Jézus idejében, amikor az Ótestamentumban említett pénznemek már nem voltak forgalomban, a templomadót két drachmában állapították meg... A státer négy drachma értékének felelt meg. (Karner Károly: Máté Evangéliuma, Sopron, 1935, A „Keresztény igazság” kiadása; 120-121. o.)

Írásmagyarázati megjegyzések Mt 17,24–27 –hoz:

Lásd a szombatiskolában található E.G.White idézet folytatását is a Jézus élete című könyvben: „Krisztus napjaiban a papokat és a lévítákat még mindig külön a templom céljaira szentelt embereknek tekintették, ezért nem kellett évi hozzájárulást fizetniük annak fenntartására. A próféták is mentességet élveztek a fizetés alól. Az írástudók azzal, hogy Jézustól megkövetelték ezt az adót, semmibe vették jogát a prófétai, tanítói címre, és közönséges személyként kezelték. Ha visszautasítja az adó kifizetését, kinyilvánítja hűtlenségét a templommal szemben, ha viszont megteszi azt, ezzel igazolja, hogy joggal vetették el, mint prófétát. Kevéssel ezelőtt ismerte el Péter Jézust Isten Fiának, most viszont elszalasztotta az alkalmat, hogy előtárja Mestere jellemét. A begyűjtőnek adott válaszával - hogy Jézus kifizeti az adót - gyakorlatilag

szentesítette azt a Róla alkotott helytelen felfogást, amelyet a papok és vének igyekeztek átvinni a köztudatba.” (433.o.)

Kiegészítő igék, az Újszövetségben érvényét veszítő törvényekre vonatkozóan lásd:

Dán 9,27/a „[A Messiás] egy héten át sokakkal megerősíti a szövetséget, de a hét felén véget vet a véres áldozatnak és az ételáldozatnak...”

Zsid 9, 10. „...Ételek, italok és különböző mosakodások - melyek testi rendszabályok - a megjobbulás idejéig kötelezők.”

5. Mit tudhatunk az ószövetségi ceremoniális törvényekről? Hogyan viszonyult ezekhez Jézus? Miként tekintünk ma ezekre a törvényekre?

3Móz 1,1–5; Szólította Mózeszt és beszélt vele az Úr a gyülekezet sátorából, mondván: Szólj Izráel fiainak, és mondd meg nekik: Ha valaki közületek áldozni akar az Úrnak: barmokból, tulok- és juhféléből áldozatok. Ha tulokféléből áldozik egészen égőáldozattal: himmel és éppel áldozzék. A gyülekezet sátorának ajtajához vigye azt, hogy kedvessé legyen az Úr előtt. Tegye kezét az égőáldozat fejére, hogy kedves legyen ő érette, hogy engesztelést szerezzen az ő számára. És ölje meg a tulkot az Úr előtt, az Áron fiai pedig, a papok, vigyék fel a vért, és hintsék a vért köröskörül az oltárra, a mely a gyülekezet sátorának nyílásánál van.

Kol 2,17 Melyek csak árnyékai a következendő dolgoknak, de a valóság a Krisztusé.

Ez az ige értelmezi az ószövetségi áldozati rendszert. (Az előző, 16. vers eredeti szövegében „szombatok” található, ami a hetednapi szombaton kívüli úgynevezett ceremoniális, azaz az áldozati rendszerhez tartozó, munkaszünettel járó ünnepnapokra vonatkozik.)

6. Melyek azok a törvények, amelyek nemcsak Jézus idejében voltak érvényben, hanem korábban is, és azóta is érvényesek?

Mt 19, 16-19 Hozzájövén egy ember, mondta néki: Jó mester, mi jót cselekedjem, hogy örök életet nyerjek? Ő pedig monda néki: Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, csak egy, az Isten. Ha pedig be akarsz menni az életre, tartsd meg a parancsolatokat! Mondta néki: Melyeket? Jézus pedig monda: Ezeket: Ne öl; ne paráználkodjál; ne lopj; hamis tanúbizonyságot ne tégy!

Mt 5,17-18 Ne gondoljátok, hogy jöttem a törvény vagy a próféták eltörlésére. Nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább, hogy betöltssem. Mert bizony mondom néktek, míg az ég és a föld elmúlik, a törvényből egy jóta vagy egyetlen pontocska el nem múlik, a míg minden be nem teljesedik. Valaki azért csak egyet is megront e legkisebb parancsolatok közül és úgy tanítja az embereket, a mennyeknek országában a legkisebb lészen; valaki pedig cselekszi és úgy tanít, az a mennyeknek országában nagy lészen.

Írásmagyarázati megjegyzések Mt 19, 16-19 –hez:

Az eredeti szöveg szerint ez az ige így hangzik: „Aki egyet is megront e legkisebb parancsolatok közül, és úgy tanítja az embereket, a mennyek országában a legkisebbnek *nevezik (tekintik).*”

„Ez annyit jelent, hogy nem lesz hely számára Isten országában, mert aki készakarva egyetlen parancsolatot is megszeg, lélek és igazság szerint valamennyit megszegte. (Jak 2,10)... Ha az embereknek joguk volna Isten követelményeitől eltérni, és szabadon állapíthatnák meg kötelezettségeik mértékét, akkor álláspontjaik olyan különbözőek lennének, mint amilyen különbözőek maguk az emberek. Az uralmat teljesen kiragadnák az Úr kezéből....Egyetlen szót sem szabad figyelmen kívül hagynunk... ha a pusztulástól menekülni akarunk.” (E.G. White Gondolatok a Hegyibeszédről, Élet és Egészség kiadás 54-56.o.)